

Verontrustend actueel: Tibullus' idylles met schaduwzijden

Recensie

Tibullus, *Mijn liefste is op het land. Gedichten*. Vertaald door Mieke de Vos (Amsterdam: Van Oorschot, 2022), 95pp. ISBN 978-90-2822-1192.

‘Ik geloof niet dat de gedichten van Tibullus gedateerd zijn’, schrijft Mieke de Vos aan het einde van haar inleiding op het vertaalde werk van de te jong gestorven dichter Albius Tibullus (ca. 54-19 v.Chr.). Ze vermeldt niet waarom die gedachte bij de lezer zou zijn opgekomen, maar gelijk heeft ze. Tibullus’ geïdealiseerde beschrijving van het landleven, zijn afkeer van de oorlog en zijn lofzang op de liefde zijn zeker actueel. Bij lezing van zijn poëzie dwalen de gedachten onwillekeurig af naar dwaze autocraten die ook tweeduizend jaar later nog niet hebben begrepen wat Tibullus zijn publiek reeds voorhield: een eenvoudig leven met liefde maakt een mens tevreden. Of, in de woorden van de dichter aan zijn geliefde Delia in het openingsgedicht: ‘Ik wil in liefde met jou leven, zolang het mag.’

Tibullus’ liefde was overigens niet gierig. Natuurlijk bezingt hij zijn liefde voor zijn muze Delia (in boek een), maar in het tweede boek valt Nemesis die eer te beurt. Helaas is ze in de ban van een rijke vrijgelatene. Daar blijft het echter niet bij: de *persona* van de dichter richtte zich op beide geslachten. In het eerste boek krijgt ook de jongen Marathus ruime aandacht, immers:

Beter dan goud is een jongen met glanzende wangen,
een omhelzing ongehinderd door een harde baard.

Maar een knappe jongen heeft meer opties dan de lyrische ik. Deze verzen komen dan ook uit een gedicht waarin Marathus' verdriet om een onbeantwoorde vrouwenliefde centraal staat (1.8). Een terechte wraak voor Marathus' eigen gedrag, lezen we. Zo is de dichter vaker fel als zijn liefde niet wordt beantwoord. Een straf voorbeeld is te vinden in het volgende gedicht, waarin Marathus zich heeft uitgeleverd aan een rijkwaard die van zijn gunsten geniet. Verbitterd merkt de dichter op: '(...) Me dunkt, / hij zou zelfs kunnen vrijen met een dier.' Verderop verkneukelt de dichter zich bij het vooruitzicht dat Marathus voor zijn ontrouw gestraft zal worden. Elders in de bundel worden de tovermiddelen genoemd waarmee anderen tot liefde kunnen worden bewogen, maar ook de woede van de dichter als hij zelf het slachtoffer wordt van list en bedrog, zoals in gedicht 1.5 over Delia:

Schoonheid beschadigt: een rijke minnaar verscheen,
sluw bewerkte een koppelaarster mijn ondergang.
Laat haar voedsel besmeurd zijn met bloed, laat ze
bekers bittere gal leeggieten in haar vuile bek.

Het gaat er dus niet uitsluitend vredig aan toe bij Tibullus. Toch spreekt hij zijn verlangens daarnaar regelmatig uit. Rijkdom en geweld brengen onrust en angst, lezen we in het openingsgedicht. Tibullus is liever op het land, ver van het krijgsgewoel:

Een afgedwaald lam of geitje draag ik graag
in mijn armen terug naar zijn moeder.
Ik word boer: ieder seizoen plant ik handig
de tere wijnstok, de stevige fruitboom.

En even verder:

Ik vraag niet om rijkdom of de opbrengsten
van de landerijen van mijn voorgeslacht.
Ik ben tevreden met weinig, voor mij is een bed,
een strozak om me op uit te strekken, genoeg.

De oorlog daarentegen is waanzin (1.10), laat anderen zich daar uit hebzucht maar mee bezig houden. Of, zoals Tibullus schrijft in een sprekend beeld waarin de brallerigheid van dom verlangen naar geweld mooi doorklinkt:

Laat hem al drinkend verhalen van zijn heldendaden,
op tafel tekent hij het legerkamp in rode wijn.

Tot hier aan toe geen geleerdheid of ingewikkelde mythologie. Die zijn in deze bundel grotendeels afwezig. Een enkel gedicht vraagt enig inzicht in de topografie, zoals 1.7, een lofdicht voor Tibullus' patroon Messalla na diens overwinningen in Gallië. Hieruit leren we ook dat de dichter zich, in weerwil van zijn verlangen, niet aan de Romeinse realiteit kon onttrekken. Hij volgde zijn beschermheer zelfs op een veldtocht, al haakte hij door ziekte al snel af (1.3). Ook in de andere gedichten wordt de door Tibullus geschetste idylle voortdurend doorbroken: is het niet vanwege door hebzucht ingegeven oorlogsdrang, dan komt het wel door afwijzende minnaars en minnaressen of ongerustheid over de ouderdom die zich onvermijdelijk opdringt.

Deze wirwar aan beelden en emoties resulteert in een klein boekje met slechts zestien gedichten (Tibullus' hele oeuvre), voorafgegaan door een korte, informatieve inleiding. Tot slot volgt voor elk gedicht een korte alinea met nadere toelichting en een namenlijst. De vertaling is nauwkeurig en helder, in vrije verzen. Voor dat laatste is gekozen om 'verwongen en ontoegankelijk Nederlands' te vermijden (p. 17), maar neemt misschien soms ook iets weg van de poëtische kleuring van de gedichten. De vertaalster heeft (terecht) 'ouderwets en verouderd' Nederlands willen vermijden, maar misschien gaat er bij het (voor moderne oren) statige

*at tu, qui venerem docuisti vendere primus
quisquis es, infelix urgeat ossa lapis*

toch iets verloren in de stellige, maar ook wat prozaïsche vertaling:

Dood wens ik de eerste jongen
die zijn liefde verkocht (...)

Dat gevoel blijft wanneer bij de volgende twee verzen het pregnante *Pieridas* aan het begin van het eerste en einde van het tweede vers niet al te opvallend terugkomt:

*Pieridas, pueri, doctos et amate poetas,
aurea nec superent munera Pieridas*

(...) Jongens, bemin
de boven goud en geld verheven
muzen en geleerde dichters.

Een vergelijking tussen de brontekst (hier ontleend aan de door De Vos gebruikte Loeb van G.P. Goold) en de vertaling is overigens niet evident, omdat het Latijn in dit toch

beknopte boekje ontbreekt. Ook regelnummers zijn niet toegevoegd. Daarmee wordt potentieel afschrikkende geleerdheid vermeden, maar het is ook jammer. Ook door de beperkte toelichtingen lijkt Tibullus' poëzie voor een argeloze lezer nu wellicht eenvoudiger dan hij eigenlijk is.

Maar als die (ogenschijnlijke) eenvoud een modern, ook niet-klassiek geschoold, publiek weet te winnen voor Tibullus, is dat het zonder meer waard. Zijn sfeervolle gedichten zonder onnodige opsmuk verdienen het ook in het Nederlands gelezen te worden. Mieke de Vos heeft ons daarom terecht met een mooie vertaling gewezen op het kleine oeuvre van deze grote dichter.

Roald Dijkstra
Roald.Dijkstra@kuleuven.be

